

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα, περισσότερες θέσεις εργασίας

Πώς διαμορφώνεται η επαγγελματική κατάρτιση για μια πράσινη οικονομία με υψηλά ποσοστά απασχόλησης

Οι παγκόσμιες προγνώσεις για τις ερχόμενες δεκαετίες κάνουν λόγο για μικρότερη αύξηση του πληθυσμού και ασθενέστερη αύξηση του ΑΕγχΠ απ' ό,τι αναμενόταν μόλις πριν λίγα χρόνια. Όμως, ακόμη και αυτά τα χαμηλότερα ποσοστά αναμένεται να προκαλέσουν σημαντικές διαταραχές στο περιβάλλον.

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής ενέχουν υψηλό οικονομικό κόστος. Εντονότερες και συχνότερες καταιγίδες, ξηρασίες και πλημμύρες μπορεί να προκαλέσουν εκτεταμένες ζημιές στο υλικό κεφάλαιο.

Γι' αυτόν τον λόγο, και παρά την οικονομική κρίση, η Ευρώπη ουδόλως υπαναχωρεί από τη δέσμευσή της να καταπολεμήσει την κλιματική αλλαγή και να προαγάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι στόχοι για το κλίμα και την ενέργεια βρίσκονται στον πυρήνα του «Ευρώπη 2020», του βασικού εγγράφου στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της ΕΕ είναι έως το 2020 να μειωθούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 20% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990· να αυξηθεί το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην κατανάλωση ενέργειας κατά 20%· και να μειωθεί η χρήση ενέργειας σε σχέση με τα προβλεπόμενα για το 2020 επίπεδα κατά 20%. Έτσι ανταποκρίνεται η Ευρώπη στην εντεινόμενη ανησυχία σχετικά με την ανεπάρκεια των ενεργειακών πόρων και την ασφάλεια του εφοδιασμού.

Όμως στην πορεία προς μια οικονομία που να συνδυάζει τις χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα με την υψηλή παραγωγικότητα και απασχόληση, η Ευρώπη καλείται να αντιμετωπίσει και πολλά άλλα μακροπρόθεσμα ζητήματα. Ο στόχος για βιώσιμη ανάπτυξη που θέτει η στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποσκοπεί επίσης σε αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 στο 75% το 2020, από 68% που ήταν το 2011.

Η δέσμη μέτρων για την απασχόληση, που εγκαινιάστηκε το 2012 ⁽¹⁾, θεωρεί ότι η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία είναι ο τομέας με τις καλύτερες πιθανότητες δημιουργίας θέσεων εργασίας. Δεν λείπουν, ωστόσο, οι ανησυχίες ότι το κόστος για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και μετάβασης σε μια πιο πράσινη οικονομία θα περιορίσει, στην

πραγματικότητα, την αύξηση των θέσεων εργασίας και θα φέρει τους δύο στόχους της ΕΕ – για μειωμένη κατανάλωση ενέργειας και αύξηση της απασχόλησης – σε μετωπική σύγκρουση.

Η νέα μελέτη ⁽²⁾ του Cedefop, με τίτλο «Skills for a low-carbon Europe» (*Δεξιότητες για μια πράσινη Ευρώπη*), εξετάζει αυτά τα σενάρια και καταλήγει ότι η επίτευξη βιώσιμης και ενεργειακά αποδοτικής οικονομίας μπορεί να συνδυαστεί με αύξηση της απασχόλησης.

Ωστόσο, η μελέτη προειδοποιεί ότι για να επιτευχθούν παράλληλα οι δύο αυτοί στόχοι είναι αναγκαίο να συνδεθούν στενότερα οι πολιτικές για το κλίμα και την ενέργεια με τα μέτρα στήριξης της απασχόλησης. Θα χρειαστεί επίσης να εφαρμοστούν καινοτόμες πολιτικές για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, οι οποίες να προάγουν την ανάπτυξη των απαιτούμενων δεξιοτήτων.

Διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας

Η ανάπτυξη μιας πράσινης οικονομίας προϋποθέτει αποδοτικότερη χρήση φυσικών πόρων και μείωση της παραγωγής διοξειδίου του άνθρακα σε όλη την έκταση της αλυσίδας εφοδιασμού, από παραγωγή έως κατανάλωση.

Είναι σκόπιμο, κατά συνέπεια, να θεωρήσουμε τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία ως ειδική περίπτωση διαρθρωτικής αλλαγής, που αναπόφευκτα θα επηρεάσει τις παγιωμένες δομές τόσο σε οικονομικούς τομείς όσο και σε επαγγέλματα. Ορισμένοι κλάδοι θα γνωρίσουν αυξημένη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες. Άλλοι όμως θα βρεθούν αντιμέτωποι με αυξημένο κόστος φυσικών πόρων και μειωμένη ζήτηση.

Η επιτάχυνση της οικονομικής αναδιάρθρωσης οδηγεί δηλαδή ορισμένους τομείς σε κάμψη, και συνεπώς σε απώλεια θέσεων εργασίας, ενώ άλλοι τομείς θα δυσκολεύονται να βρουν κατάλληλο προσωπικό. Συγχρόνως μεταβάλλονται οι δεξιότητες για πολλές θέσεις εργασίας.

⁽¹⁾ ΕΚ (2012): *Στοχεύοντας σε μια ανάκαμψη με άφθονες θέσεις απασχόλησης*, ανακοίνωση της 18.4.2012, COM (2012) 173.

⁽²⁾ Cedefop: *Skills for a low-carbon Europe: role of vocational education and training in a sustainable energy scenario* (*Δεξιότητες για μια πράσινη Ευρώπη: ο ρόλος της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στο σενάριο της ενεργειακής βιωσιμότητας*). (υπό έκδοση τον Ιούνιο του 2013).

Πώς μπορεί να προσαρμοστεί η αγορά εργασίας σε αυτές τις μεταβολές; Πέρα από τον αντίκτυπο στο μέγεθος των βιομηχανικών κλάδων και στον αριθμό των θέσεων εργασίας, θα πρέπει να κατανοήσουμε τις ποιοτικές επιπτώσεις, που αφορούν τη σύνθεση του εργατικού δυναμικού και τις απαιτούμενες δεξιότητες.

Δημιουργία θέσεων εργασίας ενώ μειώνεται η χρήση ενέργειας

Το ευχάριστο είναι ότι η μετάβαση σε μια πιο πράσινη οικονομία θα δημιουργήσει σίγουρα νέες θέσεις εργασίας. Το Cedefop ανέπτυξε διάφορα σενάρια πολιτικής ούτως ώστε να διερευνήσει τι μπορεί δυνητικά να συμβεί υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Από την ανάλυση αυτή δεν φαίνεται να υπάρχει εγγενής σύγκρουση ανάμεσα στην αύξηση των ποσοστών απασχόλησης και τη μείωση της χρήσης ενέργειας και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Αυτό που έχει σημασία είναι να βρεθεί ο πλέον κατάλληλος συνδυασμός πολιτικών, που θα επιτρέψει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να επιτύχει τους στόχους που έχει θέσει – τόσο για την ενέργεια όσο και για την απασχόληση – με ορίζοντα το 2020.

Στο Σχήμα 1 απεικονίζεται η πιθανή εξέλιξη των στόχων για την ενέργεια και την απασχόληση στο πλαίσιο των τριών σεναρίων που εξέτασε το Cedefop.

Η οικονομική κρίση του 2008 και η ύφεση που ακολούθησε είχαν δραματικές επιπτώσεις στις προοπτικές απασχόλησης στην Ευρώπη. Μολονότι η ύφεση συνέβαλε, κατά κάποιο τρόπο, στην επίτευξη των κλιματικών και ενεργειακών στόχων, υπονόμωσε αναμφισβήτητα την πρόοδο προς την επίτευξη του στόχου για την απασχόληση.

Η ανομοιογενής και ασθενής οικονομική ανάκαμψη υποδηλώνει ότι, με βάση το πρώτο σενάριο της διατήρησης των σημερινών συνθηκών (που αναπαριστάται με τις κίτρινες γραμμές στα διαγράμματα του Σχήματος 1), η Ευρώπη δεν θα μπορέσει να επιτύχει

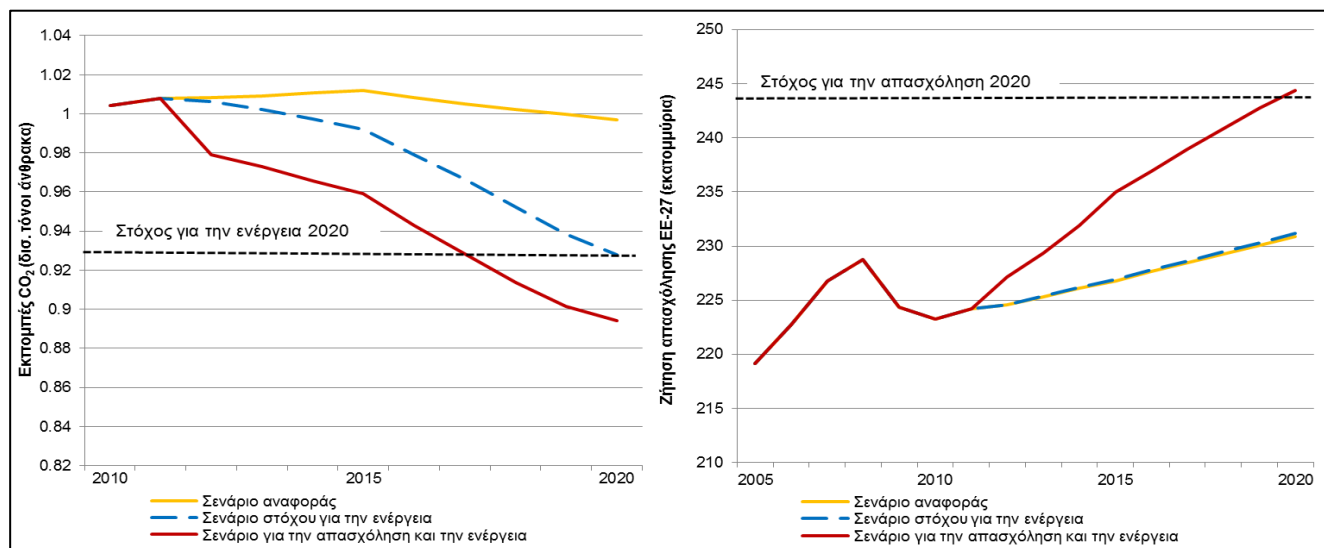
παράλληλα τους στόχους για την ενέργεια και για την απασχόληση: το ποσοστό απασχόλησης αυξάνεται στο 71% το 2020, από το 68% το 2011, αλλά εξακολουθεί να υπολείπεται του στόχου.

Σύμφωνα με το σενάριο του στόχου για την ενέργεια, που απεικονίζεται με τις μπλε γραμμές στο Σχήμα 1, τα μέτρα στον τομέα της ενέργειας θα οδηγήσουν στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ για την ενέργεια. Το σενάριο αυτό δείχνει επίσης αύξηση της απασχόλησης παρόμοια με αυτή του σεναρίου αναφοράς. Και στις δύο περιπτώσεις, η μη επίτευξη του στόχου για την απασχόληση μαρτυρά την ανάγκη λήψης πρόσθετων μέτρων με στόχο την αύξηση της ζήτησης εργατικού δυναμικού.

Το σενάριο για την απασχόληση και την ενέργεια, που απεικονίζεται με τις κόκκινες γραμμές στο Σχήμα 1, βασίζεται στην υπόθεση της ανάληψης μέτρων ικανών να παραγάγουν σημαντικά θετικά αποτελέσματα για την απασχόληση σε συνδυασμό με μέτρα για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Στα μέτρα για την απασχόληση θα πρέπει να συγκαταλέγεται η παροχή κινήτρων σε εργοδότες για την πρόσληψη επιπλέον εργαζομένων (π.χ. φορολογικές ελαφρύνσεις), η παροχή κινήτρων εργασίας σε άτομα (π.χ. μείωση επιδομάτων ανεργίας) και η αύξηση των επενδύσεων στους τομείς έρευνας και ανάπτυξης δεξιοτήτων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, με βάση το σενάριο αυτό, έως το 2020 το ποσοστό απασχόλησης της ΕΕ θα ανέλθει στο 75%, έναντι του προβλεπόμενου 71% στο σενάριο αναφοράς, γεγονός που αντιστοιχεί σε **13,5 εκατομμύρια επιπλέον θέσεις εργασίας** και επίτευξη του στόχου της ΕΕ για την απασχόληση. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 1, οι επιπλέον θέσεις εργασίας που δημιουργούνται βάσει αυτού του σεναρίου δεν υπονομεύουν την επίτευξη των κλιματικών και ενεργειακών στόχων της ΕΕ.

Σχέδιο 1 Ευρωπαϊκοί στόχοι για την ενέργεια και την απασχόληση: σενάρια πολιτικής

Οι γενικές τάσεις απασχόλησης επιταχύνουν τις σημαντικές μετατοπίσεις σε επίπεδο κλάδων και επαγγελματίων λόγω της μεγάλης κινητικότητας στο μέτωπο των επιχειρήσεων (συνεχής επέκταση, συρρίκνωση, άνοιγμα και κλείσιμο επιχειρήσεων).

Οι εργαζόμενοι σε κλάδους έντασης ενέργειας και επενδύσεων, όπως ο κατασκευαστικός κλάδος, επηρεάζονται άμεσα από τη μετάβαση σε μια οικονομία με μειωμένες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Ωστόσο, λόγω της προσαρμογής των σχετικών τιμών των προϊόντων, οι συνέπειες των πολιτικών για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατανέμονται σε όλο το μήκος της παραγωγικής αλυσίδας. Τούτο σημαίνει ότι όλοι οι εργαζόμενοι σε όλους τους κλάδους πρέπει να διαθέτουν τις δεξιότητες που επιβάλλουν οι νέες και μεταβαλλόμενες θέσεις εργασίας κάθε εργοδότη (σημερινού ή μελλοντικού).

Για την αντιστοίχιση των εργαζομένων με τη ζήτηση για νέες δεξιότητες και για την επίτευξη της απαιτούμενης αύξησης της απασχόλησης, πρέπει να πληρούνται τρεις βασικές προϋποθέσεις (Πλαίσιο 1).

Πλαίσιο 1 **Βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων του 2020 για την ενέργεια και την απασχόληση**

Για την επίτευξη των στόχων για την ενέργεια και την απασχόληση, απαιτούνται τρεις βασικές προϋποθέσεις:

- επικαιροποίηση ή επαναπροσδιορισμός των δεξιοτήτων του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού με στόχο την προσαρμογή στα διαρκώς μεταβαλλόμενα καθήκοντα και τεχνολογίες·
- επιτυχής (επανε)ένταξη των νέων και των ανέργων στο εργατικό δυναμικό και
- επίγνωση των αναγκών σε δεξιότητες και των διαθέσιμων ευκαιριών απασχόλησης εκ μέρους εργοδοτών και εργαζομένων.

Δεξιότητες για μια πράσινη οικονομία: αργά αλλά ενθαρρυντικά βήματα προόδου

Η ανάπτυξη της κατάρτισης με στόχο την κάλυψη των αναγκών μιας πράσινης οικονομίας καλείται να λύσει ορισμένα σοβαρά ζητήματα.

Πολλοί παράγοντες, όπως ο ρυθμός των αλλαγών, τα ασαφή όρια των παραδοσιακών κλάδων και επαγγελματίων και η αβεβαιότητα όσον αφορά τις εφαρμοζόμενες πολιτικές, δυσχεραίνουν τον προγραμματισμό των επενδύσεων και την παροχή της απαιτούμενης κατάρτισης, στα κράτη και κατά τόπους.

Επιπλέον, η ζήτηση και προσφορά δεξιοτήτων θα εξαρτηθεί από τις ιδιαιτερότητες των κλάδων και των πράσινων τεχνολογιών. Κατά συνέπεια, η κατάρτιση

θα πρέπει να ενισχύει μόνιμα τον παράγοντα της καινοτομίας.

Μέχρι σήμερα, οι ευρωπαϊκές χώρες δεν έχουν κάνει αρκετά βήματα όσον αφορά τον προσδιορισμό των αναγκών σε πράσινες δεξιότητες, αλλά και την ένταξη των γνώσεων αυτών σε γενικότερες πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ελάχιστα είναι τα κράτη μέλη – η Γαλλία, η Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο – που έχουν διαμορφώσει εθνικές στρατηγικές για τις πράσινες δεξιότητες.

Οι στρατηγικές αυτές δείχνουν πόσο εξαρτάται η πορεία προς μια πράσινη οικονομία από τη ύπαρξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Χωρίς τις κατάλληλες δεξιότητες, δεν μπορούν να αναπτυχθούν πλήρως οι πράσινες τεχνολογίες και υπηρεσίες, ούτε να εφαρμοστούν με επιτυχία οι πολιτικές βιώσιμης ενέργειας. Τα εργαλεία που έχουν στόχο να καταστήσουν πιο κατανοητές τις ανάγκες των εργοδοτών σε ειδικές δεξιότητες θα πρέπει, συνεπώς, να εξετάζουν μεταξύ άλλων και κατά πόσον καλύπτονται οι ανάγκες αυτές από τις ήδη διαθέσιμες δεξιότητες του εργατικού δυναμικού.

Για να εξασφαλιστεί η επιτυχία, οι στρατηγικές για τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία πρέπει να ενσωματώνουν μέτρα για την ανάπτυξη των κατάλληλων δεξιοτήτων – μεταξύ άλλων, με τοπικά και περιφερειακά προγράμματα κατάρτισης που να χαρακτηρίζονται από ευελιξία και δυναμισμό.

Τα μηνύματα για τις πολιτικές κατάρτισης

Η μελέτη του Cedefop αναφορικά με τις δεξιότητες για μια πράσινη Ευρώπη επισημαίνει την ανάγκη περαιτέρω εκσυγχρονισμού των ευρωπαϊκών συστημάτων κατάρτισης και ανάπτυξης κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Πλαίσιο 2).

Η μελέτη βασίζεται σε στοιχεία που αντλήθηκαν από 16 περιπτώσεις ανταπόκρισης της επαγγελματικής κατάρτισης στις ανάγκες για τις ανερχόμενες δεξιότητες – στους τομείς της ηλιακής θερμικής ενέργειας, αιολικής ενέργειας, ενεργειακά αποδοτικών οδικών εμπορευματικών μεταφορών και εφοδιαστικής, και δημόσιων κτιρίων.

Η μελέτη αναδεικνύει παραδείγματα επιτυχημένης συνεργασίας και διαλόγου μεταξύ υπευθύνων χάραξης πολιτικής, εργοδοτών, εργαζομένων και φορέων επαγγελματικής κατάρτισης, όπως τα δίκτυα που αναπτύχθηκαν με πρωτοβουλίες εργοδοτών στην Ιρλανδία και τα διυπουργικά προγράμματα συνεργασίας στη Γαλλία. Χάρης σε αυτά, προσδιορίστηκαν οι ανάγκες σε δεξιότητες και ελήφθησαν τα κατάλληλα μέτρα για την κάλυψη αυτών των αναγκών.

Πλαίσιο 2 Βασικά πορίσματα και μηνύματα πολιτικής

Βασικά πορίσματα

Η ταυτόχρονη επίτευξη των στόχων για την απασχόληση, την ενέργεια και το κλίμα είναι εφικτή μόνο εφόσον πληρούνται οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Απαιτείται συνοχή και συντονισμός των επιμέρους πολιτικών για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την απασχόληση, το κλίμα και την ενέργεια.

Η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία επηρεάζει τα όρια των παραδοσιακών κλάδων και επαγγελματιών καθώς και επιμέρους στάδια της αλυσίδας αξίας.

Οι πολιτικές για χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα επιταχύνουν τις διαρθρωτικές αλλαγές, καθιστώντας αβέβαιο το μελλοντικό προφίλ των θέσεων απασχόλησης και των δεξιοτήτων.

Οι προσπάθειες να εξαλειφθούν τα πιθανά ελλείμματα δεξιοτήτων βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης, ανάλογα με τον κλάδο, την περιφέρεια και τη χώρα.

Μηνύματα πολιτικής

Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να διερευνήσουν εναλλακτικές επιλογές για την προώθηση της απασχόλησης: τα μέτρα που λαμβάνουν για την απασχόληση πρέπει να συνάδουν με τους στόχους για μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Οι εθνικές στρατηγικές για την ανάπτυξη μιας πράσινης οικονομίας, με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, θα πρέπει να συνδυαστούν με τις εθνικές στρατηγικές για την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Απαιτείται η προσαρμογή των σημερινών συστημάτων κοινωνικού διαλόγου και η δημιουργία νέων, που να ανταποκρίνονται στη διαφορετική πλέον σύνθεση των διαφόρων κλάδων.

Απαιτείται συνδυασμός μεθόδων για την πρόγνωση και τον προσδιορισμό των αναγκών σε δεξιότητες και την παροχή εναλλακτικών σεναρίων και επιλογών στους ενδιαφερόμενους.

Η παρακολούθηση και αξιολόγηση των νέων και των υφιστάμενων προγραμμάτων πρέπει να συνδυαστεί με συστηματική ανταλλαγή εμπειριών.

Παράλληλα, από τη μελέτη προέκυψε ότι για να επιτευχθούν οι στόχοι της ΕΕ στον τομέα της απασχόλησης, οι πολιτικές για την κατάρτιση ίσως χρειαστεί να συμπεριλάβουν κίνητρα ή ρυθμίσεις για ομάδες που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό, όπως είναι οι νέοι άνεργοι. Κίνητρα θα πρέπει επίσης να δοθούν σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες κι αυτές καλούνται να επενδύσουν σε προγράμματα κατάρτισης.

Αυτό που πρέπει να εξασφαλίζεται είναι η παροχή κατάρτισης και μαθησιακών αποτελεσμάτων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε πολλούς τομείς. Παράλληλα, θα πρέπει να θεσπιστούν μηχανισμοί ανανέωσης των επαγγελματικών προσόντων, ώστε τα εθνικά συστήματα αναγνώρισης να υποστηρίζουν την παροχή νέων μορφών κατάρτισης και ευέλικτους τρόπους παροχής αυτών των δεξιοτήτων.

Συνολικά, αρχίζει να διαφαίνεται ένα νέο σχέδιο για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση με στόχο τη στήριξη της μετάβασης σε μια πράσινη οικονομία. Το σχέδιο αυτό εμπεριέχει κοινά στοιχεία για καινοτόμες δράσεις όσον αφορά τη διοίκηση, το σχεδιασμό και την προσφορά εκπαιδευτικών προγραμμάτων, μεταξύ των οποίων είναι τα εξής:

- κοινωνικός διάλογος και συνεργασία μεταξύ κρατικών αρχών και κοινωνικών εταίρων για τον προσδιορισμό των αναγκών σε δεξιότητες και τον σχεδιασμό προγραμμάτων κατάρτισης·
- παροχή συμβουλών και κινήτρων με στόχο τη συνεχή ανανέωση των επαγγελματικών προσόντων και των συστημάτων αναγνώρισης·

- παροχή κατάρτισης σχεδιασμένης για την κάλυψη των προβλεπόμενων αναγκών σε δεξιότητες·
- παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων κατάρτισης

Συνοψίζοντας, τα στοιχεία δείχνουν ότι μπορεί να συνδυαστεί η ανάπτυξη της πράσινης οικονομίας με την παράλληλη αύξηση της απασχόλησης, με την προϋπόθεση να εφαρμοστούν καινοτόμες πολιτικές για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση που θα προσφέρουν δυνατότητες ανάπτυξης των απαιτούμενων δεξιοτήτων.

CEDEFOP

Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης

Ενημερωτικό σημείωμα – 9079 EL

Αριθμός καταλόγου: TI-BB-13-004-EL-E

ISBN 978-92-896-1241-8, doi: 10.2801/26392

Copyright © Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (Cedefop), 2013

Με την επιφύλαξη όλων των δικαιωμάτων.

Τα ενημερωτικά σημειώματα εκδίδονται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ελληνικά, ισπανικά, ιταλικά, πολωνικά, πορτογαλικά και τη γλώσσα της εκάστοτε χώρας που αναλαμβάνει την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να τα λαμβάνετε σε τακτική βάση, στείλτε μας μήνυμα στην ακόλουθη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: briefingnotes@cedefop.europa.eu

Μπορείτε να βρείτε προηγούμενα ενημερωτικά σημειώματα και εκδόσεις του Cedefop στη διεύθυνση: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

Τ.Θ. 22427, 551 02 Θεσσαλονίκη, Ελλάδα/Greece
Ευρώπης 123, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα/Greece
Τηλ. (30) 2310490111, Φαξ (30) 2310490020
E-mail: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu